

СТАНОВИЩЕ

относно

дисертацията за присъждане на научна и образователна степен „доктор”,
научна специалност: 2.3 Философия (Философия с преподаване на английски език),
на Арсинела Джара,
на тема: **„Приложна теория на речевите актове: философски и прагматически
анализ на пожеланията в албанския и българския език”**

Изготвил становището: доц. д-р Асен И. Димитров
Институт за изследване на обществата и знанието – БАН

Данни за дисертанта:

Арсинела Джара е редовен докторант по професионално направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски език) на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски” с научен ръководител проф. д-рфн Анета Карагеоргиева. Степен „бакалавър” по специалността „Албански език и литература” завършва в Университета „Фан С. Ноли”, гр. Корча, Република Албания, а магистратура – в СУ „Св. Климент Охридски”, Факултет по класически и модерни филологии към Департамента по англо-американски изследвания. Отчислена е с право на защита поради завършен дисертационен труд, считано от 16.05.2016 г. Докторантката има значим опит в областта на езикознанието на преподавателско и административно ниво, преводаческа работа и публична комуникация. Дисертацията е в обем от 273 стр.; библиографията е подробна и репрезентативна за темата на дисертацията, изготвена е съгласно общоприетите изисквания и включва заглавия на английски, албански и български език. Езиково и стилистично дисертацията отговаря на добрите академични стандарти и практики.

Съдържание и приноси на дисертационния труд:

Дисертацията се състои от Увод, четири Глави, Библиография и Приложение.

Първа глава засяга и философските теории на езика, имащи отношение към истината и познанието, но акцентът тук пада върху теориите на речевия акт и неговите класификации, етнографията на комуникацията, комуникативната компетентност и съпоставителното езикознание.

Втора глава описва специалната методология и методика, следвана при подбора на значимата емпирична извадка на изследването. На нейния теоретичен

анализ пък е посветена следващата, Трета глава. Последната глава представя основните резултати и заключения от изследването, и намерения за тяхното бъдещо развитие.

*

*   *

Обектът на дисертацията е нов за философските изследвания на езика у нас. Става въпрос не само и не толкова за това, че е новост да се изследват пожеланията в два балкански езика, а за особената им трактовка. Обичайно, поне в контекста на епистемологията, езикът се изучава с оглед на неговата когнитивна функция, като предмет на изследването се оказват езиковите съждения (пропозиции). При подобен подход, очакването е да се акцентира върху семантичните аспекти на тези пропозиции. Авторката, обаче предприема изследването си откъм съвсем друга посока – тази на прагматичния анализ на речевите актове.

Съответно, тя се ръководи и от един нестандартен до средата на 20-ти в. подход – философията на езика на Джон Лангшоу Остин, и в частност неговата теория на речевите актове. В капиталното си изследване “How to Do Things with Words” (1955/1962), Остин прехвърля вниманието от езиковите съждения към тяхното конкретно изговаряне в речевите актове и съответно от езиковата семантика към прагматиката на езиковата комуникация. Остин разделя речевите актове на: локутивни (изказването на изречения с конкретен смисъл и референт) и илокутивни (може да се нарекат още „перформативни“, доколкото те акцентират не толкова върху някакъв обект на изказването, а преди всичко върху качествата, желанията, пожеланията, предложенията или нарежданията на отправящия ги към публиката субект)¹. Очевидно е и Остин отчита това, че локутивното и перформативното (т.е. илокутивното и перлокутивното) съдържание на речевите актове е неделимо. Същественото е, че изреченията не просто носят някаква информация за нещата, но, на което той за пръв път обръща внимание – изреченията, изказани от говорителя, предизвикват определен реален ефект у слушателя: те променят неговото вътрешно състояние; те го предизвикват да извърши определени действия; така чрез думите се променят, създават и развиват самите неща.

Авторката развива концепцията на Остин детайлно и достоверно. Наред с това, тя я обогатява с резултати от изследванията на др. философи на езика (напр. Сърл), повлияни и кореспондиращи с неговия подход и идеи. Това е необходимо, защото

---

¹ Остин говори и за „перлокутивни речеви актове“, които имат за цел да окажат специфично въздействие върху аудиторията, т.е. да способстват за реализирането на интенцията и съдържанието на отправените към слушателите илокутивни послания.

една от целите на дисертацията е да очертае по-цялостна перспектива към философията на езика и в частност прагматичния анализ на речевите актове.

Но по-важно е да отбележим една друга, независима от философската прагматика, ос на изследването – това е концепцията за „лингвистичната релативност“, известна още и като „хипотеза на Сепир-Уорф“, или като „лингвистичен детерминизъм“. Според тази, колкото дискуссионна, толкова и устойчива изследователска парадигма, езиковият синтаксис определя до голяма степен съдържанието на нашето възприятие и мислене.

Намирам, че привличането на тази философско-лингвистична перспектива е особено удачно в един компаративен философско-лингвистичен труд. То не само утвърждава общата идеологическа платформа на изследването, че езикът е устойчива форма на човешката комуникация и култура, но и предлага конкретен изследователски инструментариум. Този инструментариум е компаративният анализ на синтактичната структура на илокуторните (пожелателните) речеви актове.

Най-интересният по моя преценка резултат от този анализ е констатираната конюнктивна (подчинителна) форма на пожеланията в албанския разговорен език (особено на младото поколение), за разлика от предпочитаната оптативна (пожелателна) форма, изговаряна от техните български връстници или пък от по-възрастните им албански сънародници.

Авторката извършва впечатляваща работа по събирането, подреждането и класифицирането на многообразни като повод и като съдържание илокуторни пожелателни речеви актове в албанския и българския език. Работата е достойна за цял изследователски екип, а резултатът сам по себе си – ценен, интересен и полезен. Независимо, че основна цел на дисертацията е създаването на системна база от дескриптивни данни с пожелателни изказвания, А. Джара предприема сериозен техен анализ с оглед на развитата в предните глави методология. Ходът на анализа е богато илюстриран с прегледни таблици и схеми.

Признавам изброените в последната Глава приноси моменти на дисертацията, на които отчасти се спрях и, на които ще се позова в заключението. Препоръчвам дисертационният труд да се оформи и издаде като авторска монография, към което бих направил сл. коментар:

- Би било добре част от общата теоретична рамка на изследването да се съкрати, като се акцентира най-вече върху тези концепции, които актуално влизат във философската и теоретичната методология. Във всеки случай

вероятно е за предпочитане представените концепции да се субординират на същата тази основа;

- Би било много интересно, макар и да разбирам, че това не е проста задача, компаративният синтактичен анализ да продължи с оглед откриването и на други чисто синтактични специфики в структурата на илокутивните речеви актове в албанския и българския език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Като имам предвид:

- широката, репрезентативна, компетентно и подробно изложена обща теоретична рамка на изследването;
  - значимата база данни – като количествен и качествен резултат; добросъвестната, професионална и всеотдайна работа над събирането, класификацията, подреждането, обработката и изследването на езиковата база данни,
  - както и посочените по-горе интересни, оригинални и аргументирани резултати в областта на философската лингвистика,
- убедено предлагам на дисертантката Арсинела Джара да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор”.

28 юли, 2016 г.

Подпис:

/Асен Димитров/